

ПРЕДИКТОРИ ГРУПОВОЇ ДИНАМИКИ ФОКУС-ГРУПИ

Мирошник О.Г.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
elenamirosha@ukr.net*

Постановка проблеми. Вивчення особливостей громадської думки та масових настроїв потребує особливого арсеналу дослідницьких інструментів. Серед яких особливе місце займає метод фокус групи. Технологія фокус-групи докладно описана Р. Мертоном, М. Фіске і П. Кендаллом у 1956 році у книзі «Фокусоване інтерв'ю. Проблеми і методи». Метод фокус-груп набув широкого поширення як одного з найбільш ефективних способів збору та аналізу соціальної інформації. Відомі різноманітні формати проведення фокус груп із застосуванням он-лайн технологій [4, 5]. Зазвичай цей метод використовується в поєднанні з кількісними методами і може відігравати як додаткову, так і основну роль.

Специфікою цього методу є, перш за все те, що його використання вимагає від дослідника не тільки володіння організаційними та методичними навичками, але й розуміння феноменів, що виникають у групі під час організації групової дискусії, зокрема: здатність враховувати групову динаміку, аналізувати ефекти групового впливу на учасників, управляти дискусією, здійснювати рефлексію на усіх етапах фокус групи.

Мета дослідження- проаналізувати чинники впливу на групову динаміку фокус- групи.

Реалізація цього методу передбачає створення кількох дискусійних груп (зазвичай 8-10 осіб) та обговорення досліджуваної проблеми з метою кращого її розуміння, визначення та пошуку оптимального рішення. Фокус групових дискусій зосереджується на одному важливому аспекті проблеми, а модератор прагне з'ясувати погляди учасників на проблему, виявити наявність різних точок зору на різні соціальні події, а також можливість шляхів досягнення консенсусу [2].

Метод фокус-групового дослідження побудовано на використанні механізмів групової динаміки, що забезпечують з одного боку інтеграцію учасників, але із іншого - диференціацію, результати якої позначається у визначенні їхніх статусно-ролевих позиціях у групі. Якщо всі учасники дослідження висловлюють свої думки та беруть участь у дискусії, то ієрархічна організація окреслюється протягом перших 15-20 хвилин. Ефективність фокус-груп визначається тим, що більшість людей відчуває себе комфортно, якщо залучені в дискусію як частина групи. При правильному здійсненні методу з'являються кращі можливості для отримання поглибленої інформації, ніж при індивідуальних інтерв'ю. Якщо цього не відбувається, то кожен член групи буде говорити переважно з модератором і відповідати тільки на його питання. Зникають найважливіші фактори функціонування фокус-груп - групова соціодинаміка та групова взаємодія.

Аналіз організаційних передумов, що можуть впливати на ефективність групової взаємодії під час дискусії дозволи виокремити такі чинники впливу: кількість учасників, склад групи, наявність попереднього досвіду щодо участі у роботі фокус-груп, особливості статусно-рольових позицій учасників групи. Схарактеризуємо їх більш докладно.

Щодо кількості учасників, вважається доцільним склад з 8-10 осіб. Якщо у роботі фокус-групи прийматиме більше 10 осіб, то модератору важко буде контролювати хід обговорення, направляти дискусію в потрібному напрямку, стимулювати ефективну групову взаємодію. Якщо проблеми обговорюються при складі менше 8 осіб, то реальне число учасників буде невеликим (орієнтовно, 4-5 респондентів). Слід також зазначити той факт, що учасники невеликих груп схильні неусвідомлено виступати в якості експертів, а не як типові громадяни, які повідомляють про свої особисті відчуття.

Для зведення до мінімуму впливу факторів, що негативно впливають на атмосферу обговорення необхідно відсіювати тих учасників, участь яких може несприятливо позначитися на характері дискусії. Зокрема до них відносяться особи, які нещодавно брали участь у фокус-групах. Основна вимога при включенні в групу полягає в тому, щоб респонденти до цього не брали участі в подібних дослідженнях, щонайменше, протягом півроку. Під час рекрутингу не можна включати до складу груп осіб, що пов'язані з досліджуваною галуззю та їхніх родичів. Їхня думка може бути необ'єктивною в силу того, що вони знають специфіку виробництва даних товарів і послуг, мають доступ до спеціальної інформації, тому їх споживча поведінка буде нетиповою. До небажаних осіб також належать добре знайомі один з одним або з модератором. Напрацьовані способи взаємодії один з одним можуть негативно позначитися на груповій динаміці.

Окремим питанням є аналіз статусно-рольових позицій учасників фокус групи. За критерієм сприяння групової дискусії дослідники розрізняють дві групи рольових позиції учасників: конструктивні та деструктивні. Останні характеризуються ризиком прояву групових деформації та зниженням результативності роботи групи. Перш за все, мова йде про феномени групової поляризації або групової нормалізації. Групова поляризація проявляється у тому, що думки учасників групи оформлюються у дві протилежні безкомпромісні позиції. Групова нормалізація призводить до згладжування різних позицій учасників та формуванням усередненої думки [3]. Обидва феномену є токсичними для отримання якісної інформації за допомогою методу фокус групи.

До найбільш поширених статусно-рольові позицій, що є конструктивними за змістом відносять [1]:

Авторитет- учасник групи, чий досвід і статус викликають повагу. Вони не завжди прагнуть до лідерства в групі, їхня поведінка найчастіше є доброзичливою.

Союзник модератора - учасник групи, що намагається захистити модератора від

словесних нападів інших членів групи.

Стримані- зазвичай складають більшість серед учасників. В силу своєї вихованості чи індивідуальних якостей намагаються буди на других ролях.

Сором'язливі -відрізняються невпевненістю, прагнуть не брати участь у дискусії, оскільки бояться висловити думку, з якою можуть не погодитися інші учасники.

Деструктивними позиціями, що можуть стати причиною групових деформації є [1]:

Альтернативний лідер-учасник групи прагне зайняти центральну роль, конкурує з модератором.

Антагоніст- висловлює критичну точку зору з будь якого питання, що обговорюється. Розрізняють «раціонального антагоніста» (демонструє негативне ставлення у стриманій і аргументованій манері) і «агресивного антагоніста» (робить виклик ведучому тим, що задає йому важкі питання, які виходять за рамки необхідних знань або ставлять під сумнів доцільність і законність дослідження).

Мовник -учасник групи, що протистоїть модератору, втілюючи свої думки в абстракції і туманні узагальнення, найчастіше невдалі. Зазвичай ілюструє свою точку зору тим, що посилається на свій досвід або на колишні часи, іншими словами, його аргументи практично не мають відношення до обговорюваних питань.

Домінатор- учасник групи, що є надзвичайно наполегливим, схильним вимовляти довгі промови і бути першим. Його мета полягає в подачі себе, а не у взаємодії з іншими. Якщо його не стримувати, то він витратить на свої промови непропорційно велику кількість часу.

Уточнювач - відрізняється тим, що не здатний узагальнювати прості обставини, що відносяться до повсякденного життя, вимагає постійного уточнення питань і завдань.

Нашіптувач - учасник групи, що постійно відволікає інших учасників розмовами.

Висновки. Розгляд організаційних передумов роботи фокус-групи дозволив визначити основні чинники впливу на перебіг групової динаміки під час проведення групової дискусії . До них відносяться кількість учасників, склад групи, наявність попереднього досвіду щодо участі у роботі фокус-груп, особливості статусно-рольових позицій учасників групи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Методика проведення фокус-груп: Методичні рекомендації для студентів спеціальності «журналістика» ВДПУ / Укладач : Лапшин С.А. Вінниця: ВДПУ, 2016. 28 с
2. Михайлич О. Метод-фокус груп у соціологічному супроводі виборчих кампаній. Політичний менеджмент. №1, 2010. С. 123-132.
3. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: Посібник. К.: Академвидав, 2003. С.334-336.

4. Rezabek R. J. Online Focus Groups: Electronic Discussions for Research. *Forum: Qualitative Social Research*. 2000. №1. С. 1–20.
5. Stewart K., Williams M. Researching Online Populations: the Use of Online Focus Groups for Social Research . *Qualitative Research*. 2005. №5. С. 395–416.

КРЕАТИВНІСТЬ, ЯК ЧИННИК РІВНЯ РОЗВИТКУ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ОСОБИСТОСТІ.

Мідна Т.М.

*Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка*

mednaya.tatyana@gmail.com

Актуальність. В умовах сучасної української дійсності, довготривалого стресу у населення, коли війна так чи інакше зачепила усе населення України, та щоб перемогти ворога, який має перевагу за багатьма пунктами, українцям життєво необхідно мати високий рівень стресостійкості та вміти вирішувати питання нестандартними засобами.

Гіпотеза. На основі аналізу літературних джерел та існуючих теоретичних моделей взаємодії особливостей креативності та рівня стресостійкості, сформульована гіпотеза, що існує позитивний та взаємовигідний взаємозв'язок між цими двома психологічними конструктами. За припущенням, особистості, які виявляють високий рівень креативності, мають більш виражену стресостійкість й використовують більш продуктивні копінг-стратегії.

Ця гіпотеза базується на ідеї, що креативність та стресостійкість можуть спільно впливати на психічну готовність особистості до вирішення завдань та подолання труднощів. Передбачається, що виявлення цього взаємозв'язку буде сприяти розумінню, як розвивати та підтримувати креативність та стресостійкість як взаємопідтримуючі аспекти психічного благополуччя та успіху в різних сферах життя особистості.

Дослідження взаємозв'язку між особливостями креативності та рівнем стресостійкості особистості базується на ряді наукових теорій та концепцій. Нижче наведені деякі з ключових теорій, які визначають фундаментальний фреймворк для розуміння цього взаємозв'язку:

Теорія експлорації-експлуатації (Г. Амабілья): Ця теорія вказує на те, що креативність виникає з балансу між експлорацією (дослідженням нового) і експлуатацією (використанням вже наявних знань). Особистості, які здатні до креативності, можуть бути більш відкритими до нових досвідів та, отже, можуть розпоряджатися вищим рівнем стресостійкості, оскільки вони ефективно впорядковуються з невизначеністю нових ситуацій.

Теорія психологічного потоку (М. Чіксентміхай): Ця теорія вказує на те, що стан "потoku" виникає, коли особистість повністю поглиблюється в діяльність, яка викликає високий рівень зацікавленості та задоволення. Особистості, які досягають стану потоку через креативні дії, можуть бути більш